

Η Ελληνική Εταιρεία Ψυχανάλυσης και Ψυχαναλυτικής Ψυχοθεραπείας στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών της δραστηριοτήτων διοργανώνει σεμινάριο με θέμα:

ΒΙΑ ΚΑΙ ΑΥΤΟΚΑΤΑΣΤΡΟΦΙΚΟΤΗΤΑ: ΨΥΧΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΚΑΙ ΚΛΙΝΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ

Τα τελευταία χρόνια, με την ευκολότερη διάδοση της πληροφορίας μέσω των ΜΜΕ και του διαδικτύου, γινόμαστε σχεδόν καθημερινά κοινωνοί βίαιων πράξεων ατόμων, οι οποίες απευθύνονται προς τους άλλους, αλλά και προς τον ίδιο τον εαυτό τους. Οι βίαιες αυτές πράξεις, εκφράζονται από άτομα όλου του ηλικιακού φάσματος και όλων των φύλων, ενώ αποδέκτες της βίας μπορεί να είναι άτομα ή και ομάδες ατόμων, οπότε εκτός από την ατομική βία, αναφερόμαστε και στην έμφυλη και κοινωνική βία.

Από την ανασκόπηση της ψυχαναλυτικής βιβλιογραφίας διαπιστώνουμε ότι ενώ υπάρχει μία μάλλον εκτεταμένη αναφορά στο θέμα της επιθετικότητας, πολύ λίγα κείμενα έχουν δημοσιευτεί σχετικά με τη βία. Ενδεικτικά, ο Freud στο σύνολο του έργου του, αναφέρεται στη βία μόνο στην απαντητική του επιστολή προς τον Einstein (1932). Κύρια θέματα τα οποία αναδεικνύονται στις δημοσιεύσεις σχετικά με τη βία είναι ο ορισμός της βίας, η λειτουργία της σκέψης στους βίαιους ασθενείς ειδικότερα όσον αφορά στις αναπαραστάσεις του εαυτού και των άλλων, η πατρική λειτουργία στην έκφραση της βίας, η σχέση βίας και σεξουαλικότητας, η κοινωνική βία, καθώς και η τεχνική στην ψυχαναλυτική θεραπεία βίαιων ασθενών (Perelberg, 1999, 2020).

Σύμφωνα με τον ευρέως αποδεκτό ορισμό που εισήγαγε στην ψυχαναλυτική βιβλιογραφία ο Glasser (1979, 1985), ως βία εννοούμε την εκ προθέσεως πρόκληση σωματικής βλάβης σε κάποιο άτομο, χωρίς ο ορισμός αυτός να περιλαμβάνει τις υποκείμενες των βίαιων πράξεων φαντασιώσεις. Όπως γίνεται αντιληπτό, ο ορισμός αυτός είναι καθαρά περιγραφικός και περιλαμβάνει τη βία προς τους άλλους (δολοφονικές επιθέσεις), καθώς και τη βία προς τον ίδιο τον εαυτό (αυτοκαταστροφικές επιθέσεις και αυτοκτονία). Ωστόσο, ο Glasser εισήγαγε την έννοια του «πυρηνικού συμπλέγματος» για να περιγράψει την έντονη επιθυμία για συγχωνευτική σχέση με το πρωταρχικό αντικείμενο (συνήθως τη μητέρα), με την ταυτόχρονη εμφάνιση ενός φόβου αφανισμού από το αντικείμενο. Στη βάση αυτών των απόψεων προτείνει ένα νοητικό συνεχές, όπου το ένα άκρο του περιλαμβάνει τον ήπιο σαδομαζοχισμό, τη σαδομαζοχιστική διαστροφή και τα σεξουαλικά εγκλήματα, ενώ στο άλλο άκρο του υπάρχουν τα εγκλήματα βίας με το πιο ακραίο, την ανθρωποκτονία. Με την έννοια του «πυρηνικού συμπλέγματος», ο Glasser συμπεριλαμβάνει στον περιγραφικό ορισμό της βίας και τις ψυχικές αναπαραστάσεις (Perelberg, 1999).

Ο Balier (1998), έχοντας πλούσια κλινική εμπειρία από πολύ βίαιους φυλακισμένους οι οποίοι ανήκαν σε ποικίλες ψυχοπαθολογικές κατηγορίες, προσπάθησε να διερευνήσει τα κοινά μεταψυχολογικά χαρακτηριστικά των ατόμων αυτών. Για τον σκοπό αυτό χρησιμοποιώντας την ψυχαναλυτική προσέγγιση, εστίασε στο ενορμητικό δυναμικό των ατόμων αυτών, στις φαντασιώσεις τους, στα όνειρα τους, στις άμυνες, στις σκέψεις τους, καθώς και στη σχέση τους με τα πρωταρχικά αντικείμενα. Έτσι, διατύπωσε την υπόθεση ότι η έκλυση της βίας σχετίζεται με τις ναρκισσιστικές ελλείψεις και με την ανάδυση της ετερότητας και της διαφοροποίησης του αντικειμένου. Μία υπόθεση, η οποία πιθανόν να εξηγεί και κάποια περιστατικά της έμφυλης βίας.

Συμπληρωματικά με τις προηγούμενες απόψεις, οι Fonagy και Target (1999) ανέφεραν ότι τόσο η βία εναντίον των άλλων, όσο και η αυτοκαταστροφικότητα, σχετίζονται με αποτυχίες στη λειτουργία της ψυχοποίησης, καθώς και με την επίθεση εναντίον της σκέψης του εαυτού ή των άλλων. Η βία μπορεί να αποτελεί μία προσπάθεια του ατόμου να εκφορτίσει ανυπόφορες σκέψεις και επομένως να απαλλαγεί από αυτές. Σύμφωνα με τους συγγραφείς αυτούς, η αυτοκαταστροφικότητα και η αυτοκτονική συμπεριφορά αποτελούν την μοναδική εφικτή λύση του εαυτού προκειμένου να απομακρυνθεί από την αναπαράσταση του αντικειμένου, μέσω της καταστροφής του δικού του σώματος. Συχνά μάλιστα, είναι η μητέρα ή το σώμα της μητέρας, που αποτελεί φαντασιωτικά τον στόχο της βίας.

Εστιάζοντας στην εφηβική ηλικία, οι επιθέσεις εναντίον του σώματος με την μορφή του κοψίματος ή καψίματος του δέρματος, μπορεί να αποτελούν προσπάθειες απαλλαγής του εφήβου από επώδυνες, ανυπόφορες σκέψεις και συναισθήματα, καθώς επίσης και απόπειρες οριοθέτησης του Εαυτού που βιώνει άγχη αφανισμού, λόγω της συγχωνευτικής σχέσης με το αντικείμενο.

Η αυτοκτονία αποτελεί μια λύση στην περίπτωση που ο εαυτός κατακλύζεται από απελπισία και απόγνωση, από έντονο άγχος και ψυχικό πόνο, καθώς και από αδιέξοδες ψυχοσυγκρούσεις, μεταξύ των οποίων και αυτή του «πυρηνικού συμπλέγματος» όπως αναφέρθηκε προηγουμένως. Στην περίπτωση αυτή η αυτοκτονία σχετίζεται φαντασιωτικά με την προβολή της μισητής, καταβροχθιστικής και απόμακρης εικόνας της αρχαϊκής μητέρας στο σώμα του υποκειμένου το οποίο πρέπει να καταστραφεί, ενώ ταυτόχρονα ένα μέρος του εαυτού θα συνεχίσει να υπάρχει συγχωνευμένο με την διχοτομημένη εξιδανικευμένη, αποσεξουαλικοποιημένη και παντοδύναμη μητέρα, σε μία μόνιμη κατάσταση ωκεάνιας ευδαιμονίας στην οποία δεν θα υπάρχει ματαιώση και ψυχικός πόνος (Maltzberger and Buie, 1980; Campbell, 1999).

Θεμελιώδης έννοια για την κατανόηση της βίας και της αυτοκαταστροφικότητας είναι η επιθετικότητα, χωρίς ωστόσο οι έννοιες αυτές να είναι ταυτόσημες. Ο όρος «επιθετικότητα» αποτελεί μία τάση ή ένα σύνολο τάσεων οι οποίες δραστηριοποιούνται μέσω πραγματικών ή φαντασιωτικών συμπεριφορών, που αποβλέπουν στο να βλάψουν τους άλλους, να τους καταστρέψουν, να τους καταναγκάσουν, να τους ταπεινώσουν, κ.λ.π. Επομένως η βιαιοπραγία μπορεί να εκδηλωθεί με τρόπους άλλους εκτός από τη βίαιη και καταστρεπτική κινητική δράση· κάθε συμπεριφορά είτε αρνητική (άρνηση παροχής βοήθειας, για παράδειγμα) είτε θετική, είτε συμβολική (ειρωνεία, για παράδειγμα) είτε έμπρακτη, μπορεί να λειτουργήσει επιθετικά. Η ψυχανάλυση αποδίδει συνεχώς αυξημένη σπουδαιότητα στην επιθετικότητα, προσπαθώντας να αποδώσει σε αυτήν ένα μοναδικό και θεμελιώδες ενορμητικό υπόστρωμα, που αντιπροσωπεύεται από την έννοια της ενόρμησης θανάτου (Laplanche και Pontalis, 1981). Μπορούμε να πούμε ότι ο όρος επιθετικότητα καλύπτει ένα ευρύ φάσμα συμπεριφορών και ψυχικών καταστάσεων, από την αυτό-επιβεβαίωση έως την καταστρεπτικότητα και αφορά όχι μόνο τις σχέσεις του υποκειμένου με το αντικείμενο και με τον εαυτό του, αλλά και τις σχέσεις μεταξύ των ψυχικών δομών (σύγκρουση ανάμεσα στο Υπερεγώ και στο Εγώ). Για την κατανόηση της έννοιας της επιθετικότητας, υπάρχει πληθώρα θεωριών από όλες τις ψυχαναλυτικές σχολές. Ωστόσο, υπάρχει διχογνωμία κατά πόσον η επιθετικότητα αποτελεί ενόρμηση (Freud 1920, 1938, Abraham 1924, Klein 1957, Kernberg 1984, Shengold 1991, 1993, κ.α.) ή αποτελεί αντίδραση σε ένα στερητικό περιβάλλον και σε τραυματικές εμπειρίες της παιδικής ηλικίας που

δημιουργούν ναρκισσιστικά τραύματα (Winnicott 1971, Stone 1971, Stein 1972, Fairbairn 1990, Fonagy 2001, κ.α.).

Όσον αφορά την ψυχαναλυτική θεραπεία ασθενών με βίαιη συμπεριφορά, η κλινική πράξη αποδεικνύει ότι λόγω της πτωχής ψυχικοποίησης, της ανεπάρκειας της συμβολικής λειτουργίας και της συχνής προσφυγής στην πράξη υπό τη μορφή εκδραματίσεων και διαδραματίσεων, μόνο κάποια άτομα με οριακή οργάνωση προσωπικότητας μπορούν να ωφεληθούν από μία τροποποιημένη εκδοχή της ψυχαναλυτικής θεραπείας. Κατά τη διάρκεια αυτών των θεραπειών, το αναλυτικό πλαίσιο δοκιμάζεται από την αρνητική μεταβίβαση των θεραπευομένων, οι οποίοι ασυνείδητα επιδιώκουν να ελέγξουν τον θεραπευτή, οδηγώντας πολλές φορές την αναλυτική διαδικασία σε μία χαοτική κατάσταση. Σε αυτές τις περιπτώσεις, η αντιμεταβίβαση αποτελεί το σημαντικότερο μέσο για την κατανόηση των ψυχικών κινήσεων του θεραπευομένου και τη διαμόρφωση των ερμηνειών.

Σκοπός του Σεμιναρίου είναι να εξετάσει ορισμένα σημαντικά ζητήματα που αφορούν την ψυχαναλυτική προσέγγιση της βίας και της αυτοκαταστροφικότητας με άξονα, κυρίως, τις ανάγκες της κλινικής πρακτικής και τα ζητήματα που αυτή θέτει.

Οι θεματικές ενότητες που θα παρουσιαστούν είναι οι ακόλουθες:

28/1/2023 Διαδρομή των εννοιών της βίας και της

αυτοκαταστροφικότητας μέσα στην ψυχαναλυτική σκέψη

Εισηγητής-Επόπτης: Παύλος Χατζητάσκος, Ψυχίατρος, Ψυχαναλυτής,
Διδάκτωρ Ιατρικής ΕΚΠΑ, Τακτικό Μέλος ΕΕΨΨ

4/2/2023 Η βία και η αυτοκαταστροφικότητα στην εφηβεία

Εισηγήτρια-Επόπτρια: Ευγενία Σουμάκη, Παιδοψυχίατρος, Ψυχαναλύτρια,
Αν. Καθηγήτρια Παιδοψυχιατρικής, Ιατρική Σχολή Παν. Κρήτης, Τακτικό
Μέλος ΕΕΨΨ

**18/2/2023 Η βία στην αναλυτική διαδικασία και η ερμηνευτική
λειτουργία με τους βίαιους ασθενείς**

Εισηγητής-Επόπτης: Βασίλης Φαλάρας, Ψυχίατρος, Ψυχαναλυτής, Διδάσκων
της ΕΕΨΨ

**4/3/2022 Η αυτοκαταστροφικότητα στην κλινική και στην
ψυχαναλυτική θεραπεία**

Εισηγητής-Επόπτης: Γιώργος Χατζησταυράκης, Ψυχίατρος, Ψυχαναλυτής,
Διδάκτωρ Ιατρικής ΕΚΠΑ, Τακτικό Μέλος ΕΕΨΨ

18/3/2022 Κοινωνική και έμφυλη βία – Η βία στα ζευγάρια

Εισηγητής-Επόπτης: Κώστας Εμμανουηλίδης, Ψυχίατρος, Ψυχαναλυτής,
Διδάκτωρ Ιατρικής ΕΚΠΑ, Διδάσκων της ΕΕΨΨ

Δυνατότητα συμμετοχής στο σεμινάριο έχουν ψυχίατροι, παιδοψυχίατροι, ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί και άλλοι επαγγελματίες του χώρου της ψυχικής υγείας.

Το σεμινάριο πραγματοποιείται τις παραπάνω ημερομηνίες ημέρα **Σάββατο 10:00 με 13:00** διαδικτυακά, μέσω της εφαρμογής zoom και θα ολοκληρωθεί σε πέντε συναντήσεις. Η κάθε συνάντηση περιλαμβάνει δύο ενότητες. Η πρώτη αφορά την παρουσίαση από τον εκάστοτε εισηγητή του θεωρητικού θέματος και

η δεύτερη την παρουσίαση κλινικού υλικού από μέλος της ομάδας των συμμετεχόντων, σε συνεννόηση με τους υπεύθυνους του σεμιναρίου και τον εισηγητή.

Το κόστος συμμετοχής ανέρχεται στα **90 ευρώ**. Υπάρχει η δυνατότητα τμηματικής καταβολής κατά τη διάρκεια του σεμιναρίου.

Δηλώσεις συμμετοχής έως τις **25 Ιανουαρίου 2023** στο e-mail της Ε.Ε.Ψ.Ψ. **hspp.gr@gmail.com** ή στη γραμματεία της Ελληνικής Εταιρείας Ψυχανάλυσης και Ψυχαναλυτικής Ψυχοθεραπείας **τηλ. 210 7712901**.

Απαραίτητη η αποστολή βιογραφικού σημειώματος. Η αποστολή βιογραφικού δεν είναι απαραίτητη για όσους έχουν στείλει σε προηγούμενη αίτηση.

Αριθμός συμμετεχόντων: 25. Σε περίπτωση που θα χρειασθεί να γίνει επιλογή, κριτήρια θα αποτελέσουν η ευαισθητοποίηση στην ψυχοδυναμική προσέγγιση, η κλινική εμπειρία και ο χρόνος αποστολής της αιτήσεως (σειρά προτεραιότητας)

Η Επιτροπή Σεμιναρίων

Γρηγόρης Μανιαδάκης
Παύλος Χατζητάσκος